

PRZEKŁAD TERMINÓW UKRAIŃSKIEGO PRAWA CYWILNEGO Z JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO NA JĘZYK ANGIELSKI – STUDIUM PRZYPADKU

Anna Kizińska

*Uniwersytet Warszawski, Wydział Lingwistyki Stosowanej, Katedra
Ukrainistyki; ul. Dobra 44, Warszawa;
e-mail: anna.kizinska@uw.edu.pl*

***Cel:** W artykule poddano analizie terminy ukraińskiego prawa cywilnego i ich angielskie ekwiwalenty. Określono techniki tłumaczeniowe zastosowane podczas formułowania wymienionych ekwiwalentów. Badanie wstępnie potwierdziło hipotezę, że określone w badaniu techniki tłumaczeniowe występują w klasyfikacji technik tłumaczeniowych stosowanych w przekładzie terminów polskiego prawa cywilnego na język angielski.*

***Metodologia:** Terminy poddane analizie to terminy nieprzystające (zgodnie z definicją Šarčević), a zarazem terminy prawne (zgodnie z definicją Morawskiego). Występowanie ekwiwalentów badano w bazach korpusowych prawa brytyjskiego *legislation.gov.uk* oraz *sketchengine.eu*. Występowanie definicji ekwiwalentów badano w czterech słownikach prawa brytyjskiego. Klasyfikacja technik stosowanych w przekładzie nieprzystających terminów prawa cywilnego z języka polskiego na angielski została opracowana w 2018.*

***Wyniki:** Wyniki analizy wstępnie potwierdzają hipotezę, zgodnie z którą techniki tłumaczeniowe zastosowane w przekładzie nieprzystających terminów ukraińskiego prawa cywilnego na język angielski występują w opublikowanej wcześniej klasyfikacji technik tłumaczeniowych stosowanych w przekładzie terminów nieprzystających polskiego prawa cywilnego na język angielski.*

***Oryginalność:** Wynik badania stanowi pierwszy etap opracowania klasyfikacji technik tłumaczeniowych stosowanych w przekładzie nieprzystających terminów ukraińskiego prawa cywilnego na język angielski*

***Zastosowanie praktyczne:** Omówienie proponowanych ekwiwalentów angielskich dla terminów ukraińskich może być przydatne dla tłumaczy zajmujących się przekładem tekstów z zakresu prawa z języka ukraińskiego na język angielski.*

***Kluczowe słowa:** przekład, technika przekładowa, prawo cywilne, termin prawny, nieprzystawalność.*

Przekład terminów nazywających instytucje charakterystyczne dla określonego systemu prawnego, tj. terminów „desygnujących koncepcje i instytucje specyficzne dla rzeczywistości określonego systemu prawnego lub

systemów prawnych” [8, s. 233] jest dla tłumaczy wymagający – należy posiadać wiedzę prawną systemu prawa źródłowego i docelowego oraz poświęcić czas na znalezienie najbardziej odpowiedniego ekwiwalentu. Ponadto często dla wspomnianych terminów prawnych trudno znaleźć ekwiwalent, który nazywałby instytucję prawa zbliżoną do tej, nazywanej przez termin źródłowy [8, s. 233].

Badając przekład ukraińsko-angielski należy podkreślić, że system prawa ukraińskiego należy do systemów prawa cywilnego (tak jak system prawa niemieckiego czy polskiego), natomiast systemy prawa w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (dalej w skrócie zwanym *Zjednoczonym Królestwem*) są systemami prawa *common law*. Jako że nie istnieje jeden system prawa w Zjednoczonym Królestwie to należy podkreślić, że w niniejszej analizie terminy, które nazywają instytucje trzech systemów prawnych, tj. Anglii, Walii, Szkocji oraz Irlandii Północnej nazywane są *terminami prawa brytyjskiego*.

Zgodnie ze sformułowaną w niniejszym artykule hipotezą badawczą techniki przekładowe stosowane w polsko-angielskim przekładzie nieprzystających terminów prawa cywilnego będą również stosowane w przekładzie terminów ukraińskiego prawa cywilnego na język angielski. W obu sytuacjach badawczych terminy źródłowe należą do systemu prawa stanowionego (Ukraina, Polska), a systemem prawnym tekstu docelowego jest system prawa *common law*. W roku 2018 opublikowano klasyfikację technik stosowanych w przekładzie nieprzystających terminów prawa cywilnego z języka polskiego na język angielski [4, s. 245-251]. Celem niniejszego badania jest sprawdzenie, czy techniki stosowane w przekładzie ukraińsko-angielskim są zawarte we wspomnianej klasyfikacji.

W zakresie omówienia metody badawczej należy wskazać, że terminy poddane analizie stanowią “elementy charakteryzujące się szczególnym odniesieniem w ramach dyscypliny i stanowią terminy tej dyscypliny (...)” [7, s.19]. Ponadto badane terminy źródłowe są *terminami prawnymi* zdefiniowanymi przez Lecha Morawskiego jako terminy występujące w tekście prawnym [5, s.187]. *Teksty prawne* są natomiast rozumiane w niniejszym artykule zgodnie z definicją prawnika, Tomasza Gizberta-Studnickiego [1, s. 95-102] jako teksty normatywne. Terminy ukraińskie poddane analizie występują w Kodeksie Cywilnym Ukrainy (kodeksy.com.ua). Angielskie ekwiwalenty poddane analizie występują w przekładzie wspomnianego kodeksu na język angielski (teplydim.com.ua).

Etapy analizy badawczej obejmują definicję terminu ukraińskiego oraz definicję zastosowanego w przekładzie terminu angielskiego, o ile występuje on w słownikach prawa brytyjskiego [*Jowitt's Dictionary of English Law*, 2015, *Osborn's Concise Law Dictionary* 2001, *Dictionary of Law* 2018, *Words and Phrases Legally Defined*, 2007]. Kolejny etap to sprawdzenie, czy proponowany ekwiwalent pojawia się w tekstach źródeł prawa brytyjskiego

(*legislation.gov.uk database* – baza danych obejmująca większość tekstów źródeł prawa oraz dokumenty towarzyszące) oraz tekstach języka angielskiego (*sketchengine.eu* – baza danych obejmująca 500 korpusów ponad 90 języków; każdy korpus zawiera do około 30 miliardów słów). Dzięki przeprowadzeniu wspomnianych etapów można określić jaka technika przekładowa została zastosowana w przekładzie danego terminu źródłowego. *Technikaprzekładowa* jest tutaj rozumiana jako według językoznawcy, spacja Krzysztofa Hejwowskiego jako “wybór pewnego rozwiązania konkretnego problemu napotkanego w trakcie procesu tłumaczenia i samo rozwiązanie tłumaczeniowe, które można bezpośrednio ocenić w tekście przekładu” [2, s. 76].

Po określeniu technik zastosowanych w przekładzie terminów możliwa będzie weryfikacja hipotezy, czy techniki przekładu ukraińskiego-angielskiego pojawiają się w klasyfikacji technik tłumaczeniowych zastosowanych w polsko-angielskim przekładzie nieprzystających terminów prawa cywilnego. Wspomniana klasyfikacja [4, s. 245-251]. obejmuje 1) technikę ekwiwalentu funkcjonalnego Hejwowskiego, która “polega na zastąpieniu nazwy (lub aluzji do) zjawiska lepiej znanego w kulturze wyjściowej nazwą (lub aluzją do) zjawiska lepiej znanego w kulturze docelowej”; 2) technikę hiperonimu, która polega na „zastąpieniu hiponimu w tekście źródłowym, hiperonimem w tekście docelowym”; 3) technikę hiponimu, która polega na “zastąpieniu hiperonimu w tekście źródłowym, hiponimem w tekście docelowym”; 4) technikę ekwiwalentu opisowego według Krzysztofa Hejwowskiego, która polega na “podstawieniu opisu czy definicji za termin”; 5) technikę częściowego przesunięcia semantycznego, która polega na “zastosowaniu w tłumaczeniu frazy (lub zwrotu czy wyrażenia) języka docelowego, występującej w tekstach źródeł prawa języka docelowego, której znaczenie częściowo pokrywa się ze znaczeniem frazy (lub zwrotu czy wyrażenia) języka źródłowego występującej w tekstach źródeł prawa języka źródłowego. Ponadto fraza (lub zwroty czy wyrażenia) języka źródłowego i docelowego występują w tekstach źródeł tej samej dziedziny prawa. Wynikiem stosowania tej techniki jest częściowa zmiana znaczenia frazy lub zwrotu czy wyrażenia języka docelowego w tekście docelowym”; 6) technikę całkowitego przesunięcia semantycznego, która polega na „zastosowaniu w tekście docelowym frazy (lub zwrotu czy wyrażenia) języka docelowego występującej w tekstach źródeł prawa języka docelowego, której znaczenie jest zupełnie różne od znaczenia frazy (lub zwrotu czy wyrażenia języka źródłowego) występującej w tekstach źródeł prawa języka źródłowego. Wynikiem stosowania tej techniki jest całkowita zmiana znaczenia frazy (lub zwrotu czy wyrażenia języka docelowego w tekście docelowym”; 7) technikę terminologizacji, która polega na “użyciu w tekście docelowym frazy (lub zwrotu czy wyrażenia) występującej w języku docelowym, lecz nie będącej terminem prawnym. W wyniku stosowania tej

techniki fraza (lub zwrot czy wyrażenie) docelowego języka ogólnego staje się w tekście docelowym terminem prawnym”; 8) technikę transpozycji, która obejmuje technikę przesunięć lub transpozycji Newmarka, technikę transpozycji J.-P. Vinaya i J. Darbleneta, techniki transpozycji i przesunięcia poziomu Chestermana. Technika polega na „zastąpieniu części mowy inną częścią mowy”; 9) dublet tłumaczeniowy, który nie jest ściśle rzecz ujmując techniką, lecz „rozwiązaniem tłumaczeniowym polegającym na wykorzystaniu jednej lub dwóch technik tłumaczeniowych, którego wynikiem jest przedstawienie dwóch ekwiwalentów jednocześnie”; 10) technikę uznanego oficjalnego tłumaczenia Newmarka [4, s. 245-251].

Należy podkreślić, że wyżej wspomniana technika ekwiwalentu funkcjonalnego jest różnie definiowana w literaturze przedmiotu, na przykład, przez K. Reiss and H. Vermeer [6, s. 234].

W niniejszym artykule poddano analizie pięć ukraińskich terminów nieprzystających wg Šarčević [8, s. 232]. „Z powodu konceptualnej nieprzystawalności terminologii różnych systemów prawa czasami bardzo trudno jest wybrać ekwiwalent, który zagwarantuje jednolitą interpretację i stosowanie proponowanej treści normy prawnej” [8, s. 232]. Koncepcja *ekwiwalencji* wiąże się ściśle ze zjawiskiem *nieprzystawalności terminów*, tj. niepokrywaniem się ich pól semantycznych. Terminologia prawna charakterystyczna dla różnych systemów prawnych jest w dużym zakresie nieprzystająca [8, s. 278]. Ponadto Anna Jopek-Bosiacka, językoznawca i prawnik podkreśla, że mnogość systemów prawnych jest źródłem braku ekwiwalencji koncepcji prawnych lub niepokrywania się zakresu pól semantycznych terminów [3, s. 47].

Tabela 1. Terminy ukraińskie z zakresu prawa cywilnego oraz ich ekwiwalenty angielskie

termin ukraiński	ekwiwalent angielski
<i>batkivskiy avtoritet</i>	<i>parents' care</i>
<i>spil'ne mayno podruzzhya</i>	<i>property jointly owned by a married couple</i>
<i>fizychna osoba</i>	<i>natural person</i>
<i>vidkrytye spadshchyny</i>	<i>opening of inheritance</i>
<i>obov'yazkovaya chastka u spadshchyni</i>	<i>hereditary portion</i>

Pierwszy badany termin to *batkivskiy avtoritet*, oznacza zestaw obowiązków, praw i odpowiedzialności (przewidzianych prawem) tych rodziców, których dzieci nie są pełnoletnie. Obowiązki i prawa są wykonywane w celu ochrony dzieci oraz zagwarantowania im stabilizacji i edukacji zgodnie z Kodeksem cywilnym Ukrainy [Bat'kivskyy avtorytet

rozumiyet'sya yak sukupnist' zobov'yazan', prav ta obov'yazkiv, yaki zakonodavstvom peredbacheni dlya tykh bat'kiv, yaki mayut' ditey, yaki ne ye emansypovany, z metoyu zakhystu ta harantiyi yikh stiykosti ta osvity, yak tse peredbacheno Tsyvil'nym kodeksom] [Encyclopedia Titanica, Encyclopedia-titanica.com, 25.11.23]. Ekwiwalent występuje w bazie *sketchengine*, nie pojawia się jednak w bazie źródeł prawa brytyjskiego ani w słownikach prawa brytyjskiego. Należy zatem stwierdzić, że ekwiwalent powstał w wyniku zastosowania techniki terminologizacji.

Kolejny termin to *spil'ne mayno podruzhzhya* zdefiniowany jako majątek pozyskany przez małżonków podczas trwania małżeństwa. Majątek należy do żony i męża bez względu na to, że jedno z nich faktycznie nie pozyskało na niego środków uzyskanych za pracę zawodową z powodu, między innymi, zajmowania się domem czy opieką and dzieckiem itp. [Kodeks cywilny Ukrainy, art. 60, zakon.rada.gov.ua, 12.11.2023]. Zastosowany ekwiwalent to *property jointly owned by a married couple*, który nie pojawia się w bazie korpusowej *sketchenginedatabase*. Prawdopodobnie badany ekwiwalent jest ekwiwalentem opisowym, który stanowi definicję terminu źródłowego, tj.: *majątek wspólny małżonków*. Proponowany ekwiwalent nie pojawia się w bazie tekstów źródeł prawa brytyjskiego czy słownikach prawa brytyjskiego.

Kolejny termin to *fyzyczna osoba* definiowany jako „przedmiot stosunków prawnych reprezentujących jedną konkretną osobę” [tse sub'yekt pravovykh vidnosyn, shcho predstavlyaye soboyu odnu konkretnu lyudynu] [uk.wikipedia.org]. Proponowany ekwiwalent angielski to *natural person*, który nie pojawia się w bazie tekstów źródeł prawa brytyjskiego, ale pojawia się w tekstach języka angielskiego, w związku z czym można stwierdzić, że został sformułowany przy zastosowaniu techniki terminologizacji. Badany ekwiwalent nie pojawia się w słownikach prawa brytyjskiego.

Kolejny badany termin to *otwarcie spadku, vidkryttye spadshchyny*, definiowany w następujący sposób: „Otwarcie spadku następuje wskutek śmierci osoby lub uznania jej za zmarłą” [spadshchyna vidkryvayet'sya vnaslidok smerti osoby abo oholoshennya yiyi pomerloyu] [kravchenko.notary.com.ua]. Proponowany ekwiwalent to *opening of inheritance*, który występuje w bazie *sketchengine*, nie pojawia się jednak w bazie źródeł prawa brytyjskiego ani w słownikach prawa brytyjskiego. Należy zatem stwierdzić, że ekwiwalent powstał w wyniku zastosowania techniki terminologizacji.

Ostatni termin to *obov'yazkovaya chastka u spadshchyni* definiowany jako połowa udziału, jaki przypadłby bliskiemu krewnemu zmarłego w dziedziczeniu nietestamentowym: „Zgodnie z art. 1241 Kodeksu cywilnego Ukrainy, małoletni, pełnoletnie niepełnosprawne dzieci spadkodawcy, niepełnosprawna wdowa (wdowiec) i niepełnosprawni rodzice dziedziczą, niezależnie od treści testamentu, połowę udziału, który przypadłby każdemu z nich w przypadku dziedziczenia z mocy prawa” [art. 1241 Kodeksu cywilnego Ukrainy]. Ekwiwalentem zastosowanym w przekładzie kodeksu

jest *hereditary portion*, który występuje w bazie *sketchengine*, nie pojawia się jednak w bazie źródeł prawa brytyjskiego ani w słownikach prawa brytyjskiego. Należy zatem stwierdzić, że ekwiwalent powstał w wyniku zastosowania techniki terminologizacji.

W wyniku przeprowadzonej analizy, po pierwsze, należy podkreślić, że stanowi ona wstępne badanie materiału i należy poddać analizie około pięćdziesięciu terminów ukraińskiego prawa cywilnego oraz ich angielskie ekwiwalenty. Na podstawie przeprowadzonego badania można wstępnie założyć, że opublikowana klasyfikacja technik tłumaczeniowych stosowanych w przekładzie polsko-angielskim nieprzystających terminów prawa cywilnego obejmuje również techniki przekładowe stosowane w ukraińsko-angielskim tłumaczeniu nieprzystających terminów prawa cywilnego, ponieważ podczas formułowania ekwiwalentów poddanych analizie w niniejszym artykule zastosowano dwie z dziesięciu technik opublikowanej wcześniej klasyfikacji. Cztery ekwiwalenty zostały sformułowane w wyniku zastosowania techniki terminologizacji (*natural person, parents' care, hereditary portion, opening of inheritance*) oraz powstał jeden ekwiwalent opisowy (*property jointly owned by a married couple*).

Bibliografia

1. Gizbert-Studnicki, T., *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej* [w:] "Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z nauk politycznych", nr 26, 1986, 111-131.
2. Hejwowski, K., *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa 2007.
3. Jopek-Bosiacka, A., *Przekład prawny i sądowy*, Warszawa 2008.
4. Kizińska, A., *Polskie i angielskie terminy nieprzystające. Prawo rodzinne i spadkowe*, Warszawa 2018.
5. Morawski, L., *O pewnym rozumieniu prawa i faktu oraz o niektórych jego zastosowaniach* [w:] "Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny", no. 1, 1980, 185-204.
6. Reiss, K., Vermeer H., *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Tübingen 1984.
7. Sager, J. C., *Practical Course in Terminology Processing*, Amsterdam 1990.
8. Šarčević S., *New Approach to Legal Translation*, The Hague 2000. *Conceptual dictionaries for translation in the field of law*[in:] "International Journal of Lexicography" no. 2/4, 1989, 277-293.

Akty prawa:

Kodeks cywilny Ukrainy.

Strony internetowe:

encyclopedia-titanica.com (24.11.2023)

kodeksy.com.ua (24.11.2023)

kravchenko.notary.com.ua

legislation.gov.uk (12.11. 2023)

sketchengine.eu (24.11.2023)
teplydim.com.ua (24.11.2023)
uk.wikipedia.org (24.11.2023)
zakon.rada.gov.ua (24.11.2023)

Słowniki:

Dictionary of Law, 2018
Jowitt's Dictionary of English Law 4th edition, 2015
Osborn's Concise Law Dictionary, 2013
Words and Phrases Legally Defined, 2007

**TRANSLATION OF UKRAINIAN CIVIL LAW TERMS FROM
UKRAINIAN INTO ENGLISH – CASE STUDY**

Anna Kizińska

Uniwersytet Warszawski, Wydział Lingwistyki Stosowanej, Katedra Ukrainistyki; ul. Dobra 44, Warszawa; e-mail: anna.kizinska@uw.edu.pl

Aim: *In the research paper there have been analysed Ukrainian civil law terms and their English equivalents. There have been determined the translation methods applied while forming the equivalents in question. The research results have preliminarily confirmed the hypothesis according to which the translation methods determined in the research do appear among the translation methods in the classification of methods applied while translating Polish civil law terms into English.*

Methods: *The terms under analysis constitute incongruent terms (according to the definition by Šarčević), as well as legal terms (according to the definition by Morawski). The appearance of the equivalents has been checked in the British law database, legislation.gov.uk and the general English database, sketchengine.eu. The definitions of the equivalents have been checked in four British law dictionaries. The classification of the translation methods applied while translating Polish incongruent civil law terms into English was published in 2018.*

Results: *The results of the analysis have preliminarily confirmed the hypothesis according to which the translation methods determined in the research do appear among the translation methods in the classification of methods applied while translating incongruent Polish civil law terms into English.*

Originality: *The results of the study constitute the first stage of establishing the classification of the translation methods applied while translating incongruent Ukrainian civil law terms into English.*

Practical significance: *The discussion on the English equivalents suggested for the Ukrainian source terms may be useful for translators dealing with Ukrainian law texts translation from Ukrainian into English.*

Key words: *translation, translation method, civil law, legal term, incongruency.*